

Αθέατα Δίκτυα:

Η Μέθοδος Ανάλυσης Κοινωνικών Δικτύων ως Εργαλείο Πρόληψης της Εφηβικής Παραβατικότητας σε Επίπεδο Κοινότητας

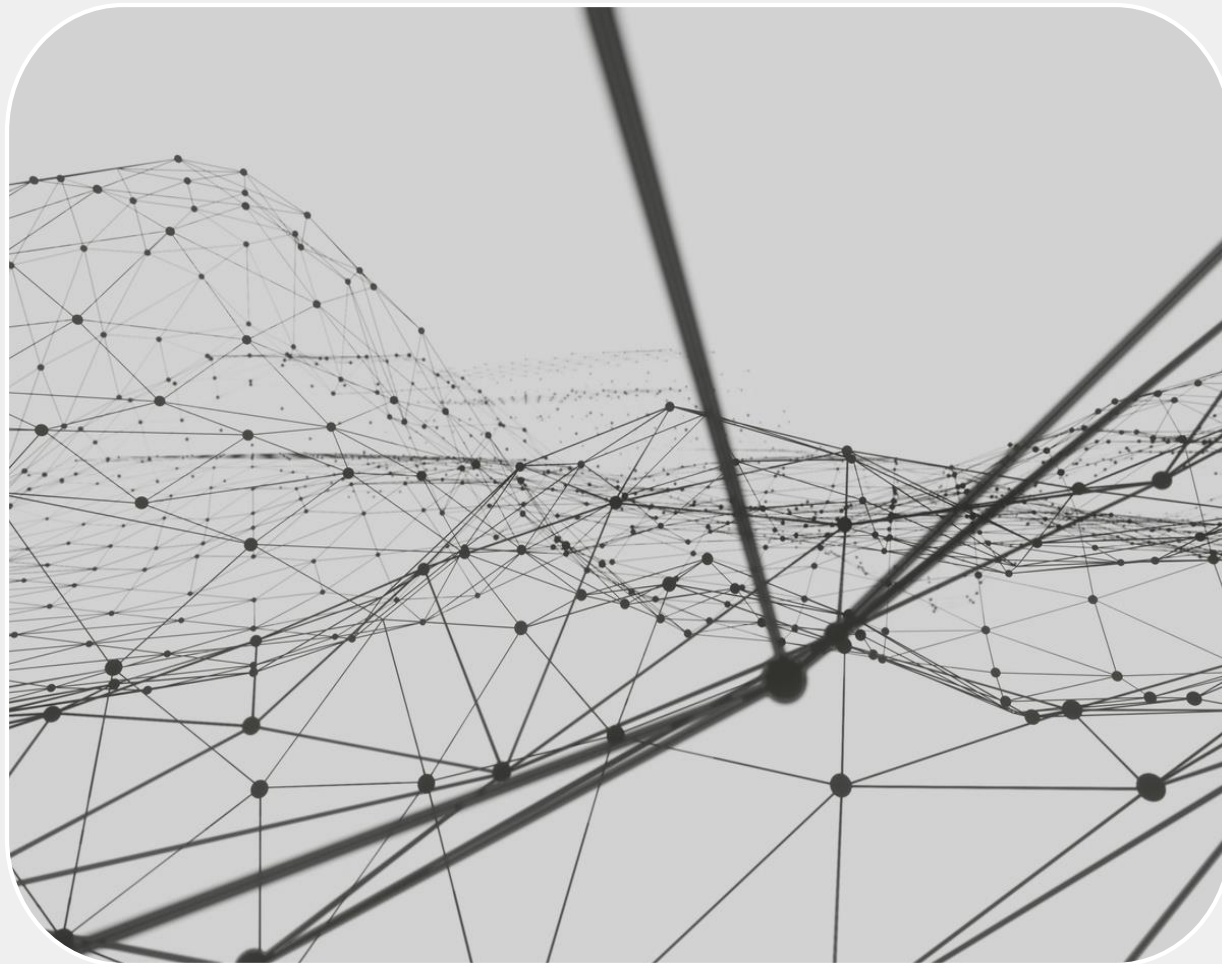
Κοινοτική χαρτογράφηση κινδύνου με τη χρήση Ανάλυσης Κοινωνικών
Δικτύων στην πόλη της Βέροιας

Νιώπα Θεοδώρα, Κοινωνική Λειτουργός, MSc Ιατροδικαστικής–Ψυχιατροδικαστικής (ΑΠΘ)

Κέντρο Αρωγής & Ενδυνάμωσης Εφήβων – Πρωτοβουλία για το Παιδί, Βέροια

Θεωρητικό Πλαίσιο

- Η εφηβική παραβατικότητα αναπτύσσεται μέσα σε δίκτυα σχέσεων όπου συνυπάρχουν επιρροή, ανισότητα ισχύος και πολλαπλές μορφές ευαλωτότητας.
- Η Ανάλυση Κοινωνικών Δικτύων (SNA) αποτυπώνει τις «αθέατες» κοινωνικές διασυνδέσεις ανάμεσα σε ανήλικους και νεαρούς ενήλικες στην κοινότητα.
- Μέσα σε αυτά τα δίκτυα αναδεικνύονται υποομάδες με αυξημένο κίνδυνο εμπλοκής σε μοτίβα σχέσεων που ενισχύουν ριψοκίνδυνες συμπεριφορές.
- Η αποτύπωση των μοτίβων σχέσεων υποστηρίζει στοχευμένες δράσεις δευτερογενούς πρόληψης σε επίπεδο ατόμου, οικογένειας, ομάδων συνομηλίκων και κοινότητας.

Σκοπός και Στόχοι της Μελέτης

Σκοπός: Να διερευνηθεί η εφαρμογή της SNA στην αποτύπωση σχέσεων και παραγόντων κινδύνου στα δίκτυα εφήβων και νεαρών ενηλίκων.

Στόχοι:

1. Χαρτογράφηση των κοινωνικών σχέσεων εφήβων και νεαρών ενηλίκων στην κοινότητα.
2. Ανάδειξη δεσμών υψηλού κινδύνου και κοινοτήτων αυξημένης ευαλωτότητας μέσα στο δίκτυο.
3. Διερεύνηση της σχέσης ανάμεσα στα μοτίβα συνδεσιμότητας και τη συγκέντρωση πολλαπλών μορφών κινδύνου.
4. Αξιολόγηση της SNA ως εργαλείου δευτερογενούς πρόληψης σε επίπεδο ατόμου, οικογένειας, ομάδων συνομηλίκων και κοινότητας.

Μεθοδολογία

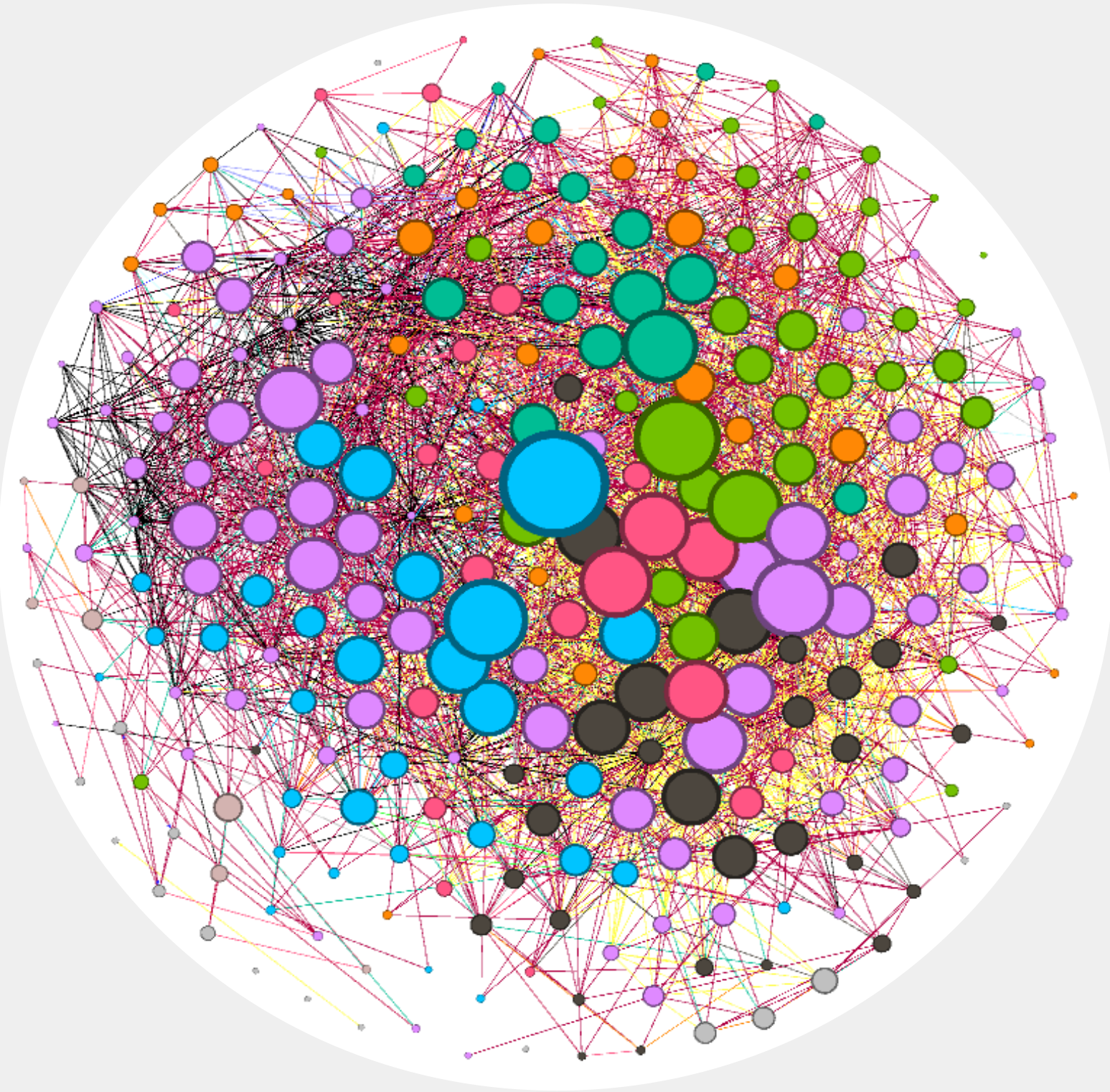
- Αναλύθηκε κοινωνικό δίκτυο 274 ανηλίκων και νεαρών ενηλίκων με 5.518 διασυνδέσεις, χαρτογραφημένες μέσω κοινοτικής εργασίας και συμβουλευτικών παρεμβάσεων του ΚΑΕΕ (2021–2025).
- Χαρακτηριστικά κόμβων: Ιστορικό θυματοποίησης, παραμέλησης, χρήσης/διακίνησης ουσιών, σχολική διαρροή, κλοπές, σωματικές επιθέσεις και διαδικτυακός εκφοβισμός.
- Ανάλυση στο λογισμικό Gephi: Δείκτες κεντρικότητας (degree, betweenness, eigenvector) και αρθρωτικότητας (modularity) για την ανάδειξη κοινοτήτων υψηλού κινδύνου και κομβικών θέσεων επιρροής.
- Κατηγοριοποίηση συνδέσεων: Με βάση μοτίβα επιρροής, ανισότητας ισχύος και δεσμών που ενισχύουν ριψοκίνδυνες συμπεριφορές (risk-reinforcing ties).

Αποτελέσματα

- 1. Κόμβοι-κλειδιά (key influencers):** Νεαροί ενήλικες καταλαμβάνουν θέσεις υψηλής κεντρικότητας και λειτουργούν ως «κόμβοι-διελεύσεις» προς ουσίες, βία και άλλες ριψοκίνδυνες συμπεριφορές, επηρεάζοντας πολλαπλές ομάδες ανηλίκων.
- 2. Κοινότητες υψηλού κινδύνου (risk clusters):** Οι κοινότητες 7 και 2 συγκεντρώνουν υψηλά ποσοστά χρήσης/διακίνησης ουσιών, βανδαλισμών, bullying και ριψοκίνδυνης σεξουαλικής συμπεριφοράς. Οι κοινότητες 4 και 1 εμφανίζουν πυκνά μοτίβα επιθετικότητας και βανδαλισμών.
- 3. Συγκέντρωση πολλαπλών παραγόντων κινδύνου:** Στις κοινότητες 7, 2 και 4 συνυπάρχουν πολλαπλές μορφές κινδύνου και δείκτες δυσχερών εμπειριών, αναδεικνύοντας πυρήνες υψηλής ευαλωτότητας.

Community	Μέγεθος Ομάδας	Χρήση Ουσιών	Διακίνηση	Κλοπές	Μικροκλοπές	Φθορά περιουσίας	Bullying (ως θύτες)	Ριψοκίνδυνη σεξ. συμπεριφορά	Υψηλού κινδύνου συναλλαγές	Χαρακτηρισμός Πυρήνα
Community 7	85 άτομα	73	63	–	–	40	30	–	–	Πυρήνας ουσιών & διακίνησης με επιθετικά στοιχεία
Community 2	82 άτομα	58	40	17	19	33	41	39	22	Πολυμορφικός, ο πιο επιβαρυσμένος πυρήνας
Community 4	47 άτομα	24	20	–	–	19	30	–	–	Πυρήνας επιθετικότητας & βανδαλισμών
Community 1	34 άτομα	–	–	7	–	22	16	6	–	Πυρήνας μεσαίας παραβατικότητας

Συζήτηση

Οι κοινότητες επιρροής (με χρωματική κωδικοποίηση).

- Οι παραβατικές συμπεριφορές δεν εμφανίζονται μεμονωμένα αλλά συγκεντρώνονται σε πυκνές δικτυακές σχέσεις ομοτίμων, όπου η υψηλή συνδεσιμότητα, οι σχέσεις επιρροής και οι ανισότητες ισχύος ενισχύουν τη διάδοση ριψοκίνδυνων πρακτικών.
- Η θέση των ανηλίκων στο δίκτυο αλληλεπιδρά με τις δυσχερείς εμπειρίες τους: οι εμπειρίες τραύματος, κακοποίησης ή παραμέλησης συνδέονται με αυξημένη έκθεση σε ομάδες υψηλού κινδύνου, λειτουργώντας ως καταλύτης για συμμετοχή σε επισφαλείς δυναμικές.
- Η SNA αναδεικνύει τμήματα του δικτύου όπου παραβατικότητα και ευαλωτότητα συνυπάρχουν, επιτρέποντας τον εντοπισμό κρίσιμων περιοχών για δευτερογενή πρόληψη, στοχευμένη υποστήριξη και έγκαιρη παρέμβαση πριν την κλιμάκωση των κινδύνων.

Συμπεράσματα & Προτάσεις

- Η SNA επιτρέπει τον εντοπισμό περιοχών του δικτύου με αυξημένη πιθανότητα εμφάνισης ή διάχυσης ριψοκίνδυνων συμπεριφορών, αναδεικνύοντας πυρήνες υψηλής συνδεσιμότητας και ευαλωτότητας που συχνά παραμένουν άορατοι στις κλασικές κλινικές ή κοινωνικές αξιολογήσεις.
- Οι κοινότητες υψηλού κινδύνου αποτελούν βασικά σημεία στόχευσης για δευτερογενή πρόληψη σε επίπεδο ατόμου, οικογένειας, ομάδας συνομηλίκων και κοινότητας.
- Η διεπιστημονική συνεργασία (εκπαίδευση, πρόνοια, δικαιοσύνη, ψυχική υγεία, αστυνομία) είναι απαραίτητη για την έγκαιρη παρέμβαση σε τμήματα του δικτύου όπου συνυπάρχουν πολλαπλοί παράγοντες κινδύνου.
- Απαιτείται η ενσωμάτωση δυναμικών και ποιοτικών δεδομένων, προκειμένου να αποτυπωθούν βαθύτερα οι μηχανισμοί επιρροής και η μεταβολή των σχέσεων στο χρόνο.
- Το πεδίο παραμένει γόνιμο για περαιτέρω ερευνητική διερεύνηση, ιδίως ως προς την ανάπτυξη μοντέλων πρόληψης, ενημερωμένων από τη θεωρία της ανάλυσης κοινωνικών δικτύων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Bright, D. A., Greenhill, C., Ritter, A., & Morselli, C. (2021). Using social network analysis to study crime: Navigating the challenges of criminal justice records. *Trends & Issues in Crime and Criminal Justice*, 627, 1–25.
- Haynie, D. L. (2001). Delinquent peers revisited: Does network structure matter? *American Journal of Sociology*, 106(4), 1013–1057.
- Morselli, C. (2009). *Inside criminal networks*. Springer.
- National Child Traumatic Stress Network. (2017). *Understanding child trauma*.
- Papachristos, A. V. (2014). The network structure of gang violence. *Sociological Science*, 1, 3–26.
- Snijders, T. A. B., van de Bunt, G. G., & Steglich, C. E. G. (2010). Introduction to stochastic actor-based models for network dynamics. *Social Networks*, 32(1), 44–60.
- Ungar, M. (2011). The social ecology of resilience: Addressing contextual and cultural ambiguity of a nascent construct. *American Journal of Orthopsychiatry*, 81(1), 1–17.
- Wasserman, S., & Faust, K. (1994). *Social network analysis: Methods and applications*. Cambridge University Press.
- Widom, C. S., & Maxfield, M. G. (2001). An update on the “cycle of violence.” U.S. Department of Justice, National Institute of Justice.
- World Health Organization. (2017). *Responding to children and adolescents who have been sexually abused: WHO clinical guidelines*.